

■ COLUMNA

Ruclar ovs – igl iev rocla tochen ch'el rumpa

DAD UOLF CANDRIAN*

Gliendisgis Pastgas ei puspei stau da ruclar ovs a Sagogn ed en auters vitgs. L'uniun Pro Sagogn ha puspei organisau la concurrenza dad uonn ch'ha sco gia tschei onn carmalau varga tschien persunas silla piazza da giugs si Plaun Pigniel sur Sagogn. La piazza da giugs schai en vischinonza dalla fermada da posta alla storta pintga e tuttina giud via si egl uaul sur il vitg dadens da Sagogn. Gest sur la piazza da giugs schai la plaunca nua ch'ei vegn ruclau ovs, in usit cun ina veglia tradiziun.

Reactivar in usit

Pli baul serimnavan ils affons dil vitg e schavan ruclar ils ovs da Pastgas dalla plaunca giu, zacu han ins calau si cun quella tradiziun. Per l'ina pervia ch'ei deva pli paucs affons el vitg, enqualins mavan da Pastgas era gia en vacanzas, zatgei ch'ei deva buca pli baul, e per l'otra era perquei ch'igl ei iu en emblidanza pertgei ch'ins fa insumma quei. E mo far perquei ch'ins ha adina fatg ei buca ina buna motivaziun per cuntinuar cun quella tradiziun, aschia ei igl usit ch'era pli baul derasaus en plirs vitgs svanius e bunamein curdaus diltut en emblidanza el decuors dil 20avel tschentaner. Igl onn 2001 ha il Cerchel cultural da Sagogn reactivau igl usit da ruclar ovs, dil qual ils vegls raquintavan aunc da Pastgas.

L'iniziativa da reactivar la veglia tradiziun ei vegnida da *Silvia Tschuor*

ch'ei sezza oriunda da Sagogn, denton carschida si ella Bassa. Forsa gest perquei ha ella giu il sensori necessari per ch'in tal usit aunc presents ella memoria collectiva sappi vegnir revitalisau. Culla piazza da giugs si egl uaul ha Sagogn in liug ideal per ruclar ovs. Dapi la fundaziun dalla Pro Sagogn ha lezza surpriu l'organisaziun digl usit igl onn 2007. Ils organisateurs han organisau buccals e menau en categorias pils affons ed era iniziav ina categoria pils carschi. Aschia ein era uonn varga tschien persunas separticipadas alla concurrenza da ruclar ovs a Sagogn. Avon treis onns ei igl usit era vegnius reactivaus a Trin nua ch'ins seregurdava era aunc bein digl usit. Mo pertgei ei quei usit gest semantenus il pli gitg tier nus ella Romontschia?

Origin pagaun

Igl origin dil ruclar ovs schai el stgir, ins sa mo specular sur digl origin. Savens schai il misteri zupaus el lungatg, la basa da nosa cultura. Il plaid ruclar va anavos sil latin vulgar rotar e manegia atgnamein il moviment d'in object che rotescha. Quei plaid ei la basa digl usit, objects che roteschan enconusch'ins el trer schibettas semantenus a Danis-Tavanas ni a Vaz Sut. Era en auters vitgs era igl usit derasaus, aschia a Trun. La baselgia da Nossadunna dalla Glisch, baghegiada sil crest da cult prehistoric, porta il fiug dallas schibettas aunc el num. Igl ei pli sempel da remplazzar in cult entras surprender elements e cumbinar els che vuler scumandar in'otra

religiun. Quei ves'ins aunc oz il meglier tiels affons; igl iev (da tschugalata) ch'ins astga buca magliar ei quel che caztga il pli fetg.

Era ch'igl usit da ruclar ovs ha liug da Pastgas ei matei da menar anavos sil pli impurtont firau dil cristianissem. Igl iev vala en biaras culturas sco simbol per la veta ni pli specific per la levada da mort en veta. Aschia eisi clar ch'igl iev ei in simbol da primavera e da Pastgas. Duront il temps da gignar avon Pastgas eri da desister da magliar carn – mo era ovs. Cun far cuer savev'ins tener si ils ovs pli gitg, mo aschia havev'ins da Pastgas ovs danvonz ch'erant tut tenor gia memia vegls per duvrar en cuschina. Tons ovs demussava al pievel ch'abundanza ei buca tut. In iev cotg ei in object ideal per schar rotar d'ina plaunca giu – e remplazzar la schibetta da fiug che regurdava forsamenia fetg all'adoraziun dil sulegl divin en nosas valladas cristianisadas.

Mantener e tgirar

La muntada ei ida en emblidanza sur ils onns e fors ei noss'interpretaziun dad oz era buca diltut correcta e resta ipotetica. Mo sche nus mantenen nos usits, nies lungatg e nosa natira, dein nus era a generaziuns vegnentas la schanza d'interpretar l'ierta dil temps vargau. Mo cordial beinvegni tonscha buca, silmeins menar atras igl usit bilingual fuss bi en in vitg romontsch.

* Uolf Candrian, oriunds da Sagogn, lavura sco praticant tier la Mediazion Culturala Svizra cun biro a Turitg. Daspers eis el president dalla Giuventetgna Rumantscha.

FOTO E. MONN

Buc camutsch ensemen cun dus taur tscharva

■ Aschibein il buc camutsch sco era ils dus taur tscharva paran da guder ils emprems verdins da cuminonza e pascule-

schan en tutta ruasseivladad insper l'auter. Fertion che la selvastschina che setegn si en loghens situai pli bass san gia pascular en

pradas tut verdas ston ils animals ellas muntognas aunc spitgar in tec entochen che la vegetaziun ei aschi lunsch. *Ervin Monn*

■ NOVITADS WWW.RTR.CH

Attest da vaccinaziun: digital enstagl analog?

Per sms ni mail infurmescha l'attest da vaccinaziun digital, sch'igl è uras per ina nova squitta – scriva l'Uffizi da sanadad federal. Ils medis e las medias èn enconuschents per lur scrittiras pauc legiblas. Er sch'ins riva da leger tge che stat sin l'attest da vaccinaziun èsi per blers grev da chapir tge vaccinaziuns ch'ins ha – ed oravant tut tgeninas che duain vegnir renovadas.

Attests pli chapibels per in e mintgin

Per tgi che vul datti parallel a l'attest analog l'attest digital. Quel infurmescha perfin per sms u mail sch'ins sto far ina nova squitta, declera il responsabel per la recumandaziun da vaccinaziun tar la confederaziun, *Mark Witschi*.

L'avantag da l'attest digital è tenor l'uffizi da sanadad BAG l'accessibilitad. Dapertut nua ch'ins ha colliaziun cun l'internet han ins access a las infurmaziuns. Pratic saja quai en cas dad accidents u sch'ins è en l'exteriur.

Perfin la gronda part dals medis e da las medias saja per l'attest digital, di *Jürg Schlup* da la federaziun dals medis svizzers FMH. Cun il sistem possia mintga persona decider sezza tgi che ha access a las datas da vaccinaziun. Quai saja per ils medis in dals puncts principals.

Tenor la protecciun da datas

Entant che mintgina e mintgin possia decider sez sch'ella u el vul digitalisar las datas na dettia quai er betg interferenzas cun la protecciun da datas – uschia la pledadra da medias da l'incumbensà federal per la protecciun da datas e per la trasparenza Edöb, *Silvia Böhlen*.

Els n'hajan betg examinà il cas en detagl. Quai che saja previs per proteger las datas saja rendi chapibel e servia sco basa per mintgin per decider sch'ins vul digitalisar las datas u betg.

La responsabladad finala saja dentant tar la firma che porscha – ensemen cun l'Uffizi da sanadad federal – il servetsch da l'attest digital.

FOTO RTR

La Credit Suisse ha augmentà ses gudogn.

Cun schlantsch en il 2019 – banca CS ha augmentà gudogn

Il gudogn net da la Credit Suisse è creschi per stgars 8% cumpareglià cun l'emprim quartal da l'onn passà, ha annunzià la CS.

La Credit Suisse, il numer 2 sin il martgà bancar svizzer, ha fatg tranter il schaner ed il mars in gudogn net da 749 milliuns francs. Il gudogn net saja creschi cunzunt tras bunas fatschentas en l'administraziun da facultad, fa a savair la banca en ina comunicaziun a las medias.

Success per la dieschavla giada en seria

Quai saja la dieschavla giada en seria ch'igl gudogn net saja pli aut ch'èn la perioda congualabla da

l'onn avant, scriva la CS vinavant. Quai mussia che sia maschaida d'affars sa cumprovia, er sch'il martgà saja difficil.

Il resultat saja cleramain pli aut che previs dals analists, scriva l'agentura da novitads svizra SDA. Quels avevan fatg quint cun in gudogn net da 694 milliuns francs.

CS administrescha 1431 000 000 francs

La fin da mars 2019 administrava la CS 1431 milliardas francs. La fin da mars da l'onn avant eran quai anc 84 milliardas pli pauc, numnadamain 1347 milliardas francs.

Dapli firmas novas, pli paucs concurs

Il prim quartal da l'onn han 21 firmas grischunas annunzià insolvenza. En cumparegliazion cun il medem temp da l'onn passà èn quai duas pli pauc.

En il Grischun n'èn las midadas en l'emprim quartal betg grondas. Quai mussan cifras che la firma da cussegliaziun Bisnode D&B ha publictà. Mo duas firmas pli pauc han annunzià concurs durant quest temp. Quai en cumparegliazion cun il medem temp da l'onn avant. Plinavant èn en il Grischun vegnidas fundadas 235 firmas no-

vas – durant l'emprim quartal da l'onn avant èn quai stadas 224.

Dapli cas d'insolvenza en Tessin

Là è il dumber d'annunziats d'insolvenza en congual cun l'onn avant creschi per 20% – da 91 sin 114.

Vis sur l'entira Svizra è il dumber da firmas insolventas sa sbassà per 5% – total 1262 firmas. Plinavant datti in lev plus da 5% tar la fundaziun da firmas novas.

■ L'AURA

Fin d'emna sulegliva mo al sid

Situaziun generala: Ina zona da pressiu bassa sur l'Atlantic procura per favugn al nord.

Oz: En il nord malgrà furmaziuns da nivels detg sulegliv, vers saira pli nivlus, la notg precipitaziuns. Temperatura suentermezdi 20 fin 25 grads. En il sid surtratg cun curtas scleridas, detg sitg. Vers saira precipitaziuns.

Prognosa: Nord: Venderdi ferm surtratg cun intgins uradis, naiv sin 1200 fin 1600 m. Sonda e dumengia variabel, cunfin da naiv sin 800 fin 1200 m. Sid: Venderdi ferm surtratg ed intginas precipitaziuns, cunfin da naiv sin 1600 m. Sonda e dumengia detg sulegliv e pli chaud.

